Aşkın (Munzam) Zararın İspatında Enflasyon Faktörü

15 Temmuz 2025

I. AŞKIN ZARAR KAVRAMI

Para borçlarında borçlunun temerrüdü hâlinde alacaklı, asıl alacağına ek olarak temerrüt faizi isteyebilir. Ancak alacaklının uğradığı zarar, temerrüt faizini aşıyorsa, borçlu bu aşkın (munzam) zararı da karşılamakla yükümlüdür. Ne var ki borçlu, temerrüde düşmesinde kendi kusurunun olmadığını veya ifanın kendisine atfedilemeyecek nedenlerle geciktiğini kanıtlayarak bu yükümlülükten kurtulabilir (TBK m. 122).

Alacaklı, aşkın zarar kapsamında, örneğin borçlunun temerrüt nedeniyle kendisine ödemesi gereken parayı kullanamamasından doğan gelir kaybını veya temerrüt süresince kullanmak zorunda kaldığı ya da ödeyemediği için temerrüde düştüğü kredinin faiz giderini, alacaklısı olduğu temerrüt faizini aşan kısmı itibariyle talep edebilir. Temerrüt faizini aşan zararı ispat yükü alacaklıya aittir ve bu konuda herhangi bir kanuni karine bulunmamaktadır.

Paranın değer kaybının temerrüt faizini aşmasının, munzam zararın ispatı bakımından tek başına yeterli olup olmadığı ise tartışmalı bir konudur. Bu noktada aşağıdaki *"B. Uygulamada Durum"* başlığında ilgili kararlar gösterilmiştir.

Hemen belirtelim ki, son zamanlarda teorideki ve uygulamadaki durum, geç ödeme sonucunda her ne kadar temerrüt faizi açısından nominal olarak yüksek bir bedel ödense de enflasyon nedeniyle paranın reel değeri açısından bir eksiklik var ise aşkın zararın tazmin edilebileceği yönündedir. Bununla beraber, Türk yargısının hâlihazırda yeknesak bir uygulaması bulunmamaktadır.

II. UYGULAMADA DURUM

A. Enflasyonun Sebep Olduğu Aşkın Zararın Tazmin Edilebileceği Yönünde Anayasa Mahkemesi Kararı

Konuya ilişkin 2017 tarihli AYM kararı, sırf enflasyon sebebine dayalı olarak aşkın zararın tazmin edilmesi gerektiğini, aksi kabulün mülkiyet hakkı ihlali anlamına geldiğini hükme bağlamıştır.

Anayasa Mahkemesi Kararı

E. 2014/2267, K. 21.12.2017, T. 21/12/2017 (RG. 25/1/2018-30312):

> *"71. Enflasyon ve buna bağlı olarak oluşan döviz kuru, mevduat faizi, Hazine bonosu ve devlet tahvili faiz oranlarının sabit yasal ve temerrüt faiz oranlarının çok üstünde gerçekleşmesi; borçlunun yararlanması, alacaklının ise zarara uğraması sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle borçlu borcunu süresinde ödememekte, yargı yoluna başvurulduğunda da yargı süresini uzatma gayreti göstermekte; böylece yargı*

mercilerindeki dava ve takipler çoğalmakta, yargıya güven azalmakta, kendiliğinden hak almak düşüncesi yaygınlaşarak kamu düzeni bozulmakta, kişi ve toplum güvenliği sarsılmaktadır (AYM, E.1997/34, K.1998/79, 15/12/1998).

72. Mülkiyet hakkı kapsamında alacağın geç ödenmesi durumunda arada geçen sürede enflasyon nedeniyle paranın değerinde oluşan hissedilir aşınma ile mülkiyetin gerçek değeri azaldığı gibi bu bedelin tasarruf veya yatırım aracı olarak getirisinden yararlanmak imkânı da bulunmamaktadır. Bu şekilde kişiler mülkiyet haklarından mahrum edilerek haksızlığa uğratılmaktadır (AYM, E.2008/58, K.2011/37, 10/2/2011).

73. Anayasa Mahkemesi; kanun koyucunun bir hak olarak öngördüğü veya kamu borcu hâline gelmiş ödemelerin geç yapılması nedeniyle mağdur olunduğu iddiasıyla yapılan başvurularda, alacakta veya hakka konu bedelde meydana gelen değer aşınmalarının başvurucular üzerinde orantısız bir yük oluşturması hâlinde mülkiyet hakkının ihlaline karar vermiştir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri; Akel Gıda San. ve Tic. A.Ş., B. No: 2013/28, 25/2/2015). Anayasa Mahkemesi ayrıca, mahkemelerce hükmedilen tazminatın yargılamada geçen süre nedeniyle enflasyon karşısında değer kaybettiğinin tespit edildiği bir başvuruda da ölçülülük yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Abdulhalim Bozboğa, B. No: 2013/6880, 23/3/2016). Bunun yanında sosyal güvenlik ödemeleri kapsamınmında mahkeme kararıyla hükmedilen emekli ikramiyesinin ödenmesinin başvurucuya aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemesi nedeniyle de mülkiyet hakkının ihlaline karar verilmiştir (Ferda Yeşiltepe [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017).”

B. Enflasyonun Aşkın Zararı Tek Başına İspata Yeterli Olmadığı Yönünde Yargıtay Kararları

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 2022 tarihli kararında sırf enflasyon oranlarına dayanılarak aşkın zararın ispat edilemeyeceğine hükmedilmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2021/11-938, K. 2022/401, T. 29.03.2022

“...TBK’nın 122. maddesinde karşılanması öngörülen faizi aşan ... (munzam) zararın, genel ekonomik olumsuzlukların (ülkede cari enflasyon oranı, yüksek ve değişken döviz kurları, mevduat faizleri, paranın satın alma gücünde meydana gelen azalma) dışında davacının durumuna özgü somut vakıalarla ispatlanması gerekir. Burada kanıtlanacak olgular; ekonomik şartlar sonucu ortaya çıkan olumsuzluklar gibi genel ve soyut hususlardan ziyade geç ödeme nedeniyle davacının kendisinin, şahsen ve somut olarak uğradığı zarardır.”

Yargıtay içtihatlarının genelinde yalnızca enflasyonun aşkın zararın ispatı açısından yeterli görülmemektedir.

Yargıtay 19. HD, E. 2018/1690, K. 2019/2185, T. 2.4.2019

“...Burada alacaklı uğradığı zararın kendisine ödenen temerrüt faizinden fazla olduğunu ispat etmek zorundadır. Mücerret enflasyon, döviz kurlarındaki yükselme veya bankaların uyguladığı faiz oranlarındaki artışlar tek başına munzam zararın gerçekleştiği veya kanıtlandığı anlamına gelmez.

Alacaklının kanıtlaması gereken husus yukarıda açıklanan genel olgular değil, kendisinin şahsen ve somut olarak geç ödemeden dolayı zarar gördüğü keyfiyetidir. Mahkemece, açıklanan hususlar gözetilmeden eksik inceleme ile düzenlenen bilirkişi raporuna göre karar verilmesi doğru olmamıştır...”

C. Enflasyonun Aşkın Zararı Tek Başına İspata Yeterli Olduğu Yönünde Yargıtay Kararları

Yargıtay’ın, AYM kararında çizilen çerçeve gereğince enflasyon oranlarının aşkın zararın ispatında yeterli olduğu yönünde kararları da mevcuttur.

Yargıtay 15. HD, E. 2017/2736, K. 2018/1742, T. 25.4.2018

“...Sonuç olarak, mülkiyet hakkının ihlal edildiği kanaatiyle, sonuçların ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan bahisle dosya mahalli mahkemesine iade olunmuştur. Dairemizin, uzun süreden beri yerleşik uygulaması ve kararlarında munzam zararın davacı tarafından somut olarak ispatlanması kabul edilmekle birlikte gelişen ekonomik koşullar, mülkiyet hakkının hukukta korunması görüşü benimsenerek kararların bu yönde oluşması ve Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı da gözönüne alındığında, genel ispat kuralından ayrılarak, enflasyon baskısı sürdüğü sürece maruf ve meşhur vakıa niteliğinde kabul edilerek alacaklının BK'nın 105/1. maddesi anlatımda munzam zararının varlığını kanıtlama zorunluluğundan vazgeçilmek zorunda kalınmıştır. Esasında Yargıtay'ın muhtelif dairelerinde bu yönde değerlendirme yapılmakta ve munzam zarar kanıtlandığı taktirde hüküm altına alınmaktadır. Az yukarıda açıklanan hususlar, değinilen ilkeler ve görüşler doğrultusunda, davacı taraf alacağının geç ödenmesi nedeniyle kredilerini ödeyemez ve taşınmazlarının icra sonucu satımı ile karşı karşıya kaldığını ileri sürmüş ise de, taşınmazlar şirket müdürü adına kayıtlı ve şirketin mülkiyetinde olduğu anlaşılamadığı gibi, illiyet bağının varlığı da ispatlamamıştır. Ne var ki, az yukarıda açıklandığı üzere, ülkemizde yaşanan ve herkesçe bilinen enflasyon olgusu nedeniyle alacaklıların zararının temerrüt faiziyle karşılanabilmesi Anayasa Mahkemesi'nin son ihlal kararına göre mümkün olamayacağı ve bu karinenin aksi borçlu tarafça ispatlanamadığından, her yıl gerçekleşen enflasyon oranı, mevduat ve devlet tahvillerine uygulanan faiz oranları, döviz kurları ve diğer yatırım araçları ile ilgili belgeler resmi kurumlardan getirtilerek uzman bilirkişiden rapor alınmak suretiyle, gerçek zararın belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenlerle, bölge adliye mahkemesince yapılacak iş; HMK'nın 266 ve 267. maddeleri uyarınca, konusunda uzman mali müşavirin de bulunduğu bilirkişi heyeti oluşturularak ilgili resmi kuruluşlardan tahsil tarihi ile dava tarihi ara arasındaki enflasyon verilerini gösteren TEFE-TÜFE-ÜFE oranları, bankalardan faiz oranları ve diğer yatırım araçlarındaki hareketlere ilişkin dökümanlar getirtilerek bilirkişi raporu alınmalı ve davacının zararı olup olmadığı belirlenmeli ve taleple bağlı kalınarak hüküm altına alınmalıdır. Bu hususlar gözetilmeden, hüküm tesisi doğru olmamış, kararın bozulması uygun bulunmuştur.”

Yargıtay 11. HD, E. 2018/1512, K. 2019/3201, T. 29.4.2019

“...Ülkemizde süregelen enflasyonun belli yıllarda yüzde yüzlerde seyrettiği, vadeli mevduatların en az bu oranlarda gelir getirdiği, yabancı para değerinin (kurların) her zaman temerrüt faiz oranlarını aştığı, banka kredileri faizlerinin yüzde iki yüze kavuştuğu, paranın iç alım (satım) alma değerinin büyük ölçüde

azaldığı tartışmasız ve yaşanan bir gerçek olduğu çok açıktır. Böyle bir enflasyonist ortamda bireyin parasının değerini sabit tutmak ve kazanç sağlamak için bir çaba ve girişimlerde bulunması, örneğin en azından vadeli mevduat veya kurları devamlı yükselen döviz yatırımlarında değerlendirmesi, olayların normal akışına, hayat tecrübelerine uygun düşen bir karine olarak kabul edilmesi zorunludur. Gerçekte de, anlatılan enflasyonist ortamda yaşayan makul, normal bir kişinin parasını atıl biçimde elde tutmayacağı, gelir getirici bir yatırıma dönüştüreceği, insan yapısının ve menfaatlerini koruma içgüdüsünün de doğal bir sonucudur. Hal böyle olunca, enflasyonist ekonominin olumsuz etki ve sonuçları kamuca az veya çok herkesin bildiği, en önemlisi gerekli olduğu taktirde bilinebilmesinin kolayca gerçekleştirilebileceği ve mahkemelerin de bilgisi altında olan vakıalar olarak kabulü gerekir.

Munzam zararın enflasyonun gündemde olmadığı ve döviz kurlarının da istikrar kazandığı dönemlerde doğmuş olması halinde ise, ispat yükü bakımından durum farklı olup, buna ilişkin Dairemiz'in uygulaması, alacaklının munzam zararını somut olarak kanıtlaması gerektiği yönündedir. Somut olayda, davaya konu paranın 09.12.1999 tarihinde Egeabank A.Ş'ye yatırıldığı ve 09.05.2016 tarihinde temerrüt faizi ile birlikte tahsil edildiği, munzam zararının oluştuğu iddia edilen dönemin 16 yıllık bir süreci kapsadığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla, mahkemece, munzam zararın oluşumundaki zaman kesitinin ekonomik koşullarının farklılığı gözetilmeden tüm dönem için somut ispat arayan yazılı gerekçe ile sonuca gidilmesi isabetli görülmemiştir.

Bu durumda, ilk derece mahkemesince, munzam zararın ispatı noktasında yukarıda açıklanan ilkeler gözetilerek, Dairemizin yerleşik içtihatlarında belirtildiği şekilde sepet formülüne göre munzam zararı hesabı yapılması, bu doğrultuda, munzam zararın tespit edilebilmesi için borçlunun temerrüde düştüğü tarihten ödemenin gerçekleştirildiği güne kadar geçen süre içerisinde her yıl itibarı ile gerçekleşen yıllık enflasyon artış oranı, bu oranın eşya fiyatlarına yansıma durumu, mevduat ve Devlet tahvillerine verilen faiz oranları, Türk Lirası karşısında döviz kurlarına ilişkin değişiklik listeleri davacıdan istenmek, gerektiğinde bunları ilgili resmi kurum veya kuruluşlardan araştırmak, bu sahada uzman bilirkişi görüşünden de yararlanılmak suretiyle bu süre içerisindeki para değerinin düşmesi, alım gücü azalması nedeniyle alacaklının maruz kaldığı zarar miktarının yukarıda değinilen unsurların toplanıp, ortalamaları bulunarak belirlenmek ve istenilen alacağın temel hukuki yapısı nedeniyle bir tazminat alacağı niteliğinde olduğundan ve bu zararın oluşmasında ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal ortamın da etkili bulunduğu ve bundan ülkede yaşamını sürdüren gerçek veya tüzel kişilerin etkilenmemesinin kaçınılamaz olduğu ve nihayet her somut olayın özelliği de dikkate alınarak, bulunacak miktarın TBK'nın 50 ve 51. maddeleri (mülga BK'nun 42 ve 43.) çerçevesinde değerlendirmeye de tabi tutularak belirlenmesi ve bundan sonra bulunan bu zarar miktarından davacının alacağını tahsil ederken aldığı temerrüt faizi miktarı düşülerek hasıl olacak sonuç çerçevesinde davacının munzam zararının olup olmadığı ve miktarı tayin ve tespit edilmesi gerekirken eksik incelemeye dayalı hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir."

YAZAR

Dr. Burak Sak
burak.sak@sakyildiz.com

Bu sitede yer alan yazılar genel bilgilendirme amaçlıdır; hukuki görüş, danışmanlık veya avukatlık hizmeti niteliği taşımaz. Her uyuşmazlık kendi somut koşulları içinde değerlendirilmelidir.